

JITKA VLČKOVÁ

Encyklopedie
KELTSKÉ
mytologie

JITKA VLČKOVÁ

**Encyklopedie
keltské mytologie**

Nakladatelství Libri
Praha 2002

© PhDr. Jitka Vlčková, 2002
Illustrations © archiv autorky, 2002
© Libri, 2002

ISBN 978-80-7277-066-3

Obsah

Úvod	7
Ediční poznámka	15
Seznam zkratk	16
Slovník	17
Výslovnost waleských a irských jmen	316
Slovníček	317
Výběr z použité literatury	319
Příloha: Mapy	322

Úvod

Keltské náboženství a mytologie

Indoevropané, z nichž se později vydělilo i keltské etnikum, si s sebou přinesli do centrální Evropy ze své pravlasti (oblast na sever od Černého moře mezi Karpaty a Kavkazem) zárodky vlastní kultury, náboženství i mýtů (tzv. společné indoevropské dědictví, jehož zkoumáním se zabývá například srovnávací lingvistika nebo srovnávací mytologie), civilizaci kočovných pastevců a chovatelů dobytka patriarchálního řádu.

Invadující kmeny za sebou nechávaly hroznou spoušť. Přišly na území obydlená usedlými zemědělskými populacemi (v Evropě svým původem na Blízkém východě), které si podrobily. Příchozí původní obyvatelstvo nevyvražдили, ale postupně s ním splynuli (asimilovali se), kulturně se promísili (až na výjimky, například Basky), jak bezpečně dokumentují archeologické nálezy.

Usedlí předindoevropští zemědělci vyznávali jiné duchovní i materiální hodnoty než nově příchozí. Ty pramenily z vazby na odlišný způsob života, vycházející z hlubokého pocitu sounáležitosti člověka s přírodou, konkrétně s jejím vegetačním cyklem. Plodnost země (pro zemědělce vůbec to nejpodstatnější v jejich životě) byla postupně spojena (respektive ztotožněna) s plodností ženy. Tím bylo vytvořeno základní náboženské mystérium, podle něhož ženy „odpovídaly“ za veškeré rození, smrt a následné znovuzrození (od čehož je jen krůček k mystériu vegetace). Na základě této víry mohla žena počnout nový život bez přispění muže, veškeré „rození“ (včetně obnovy přírody) byla schopna obstarat prostřednictvím sebe sama (tzv. parthenogeneze). Odtud se odvíjejí i základní mýty, odrážející reakce na způsoby boje proti všemu, co by vedlo k ohrožení úrody, a tím i existence lidí. S matriarchálními tradicemi je spojen jednak kult transfunkcionální mateřské bohyně (respektive všeovládající matriarchy v podobě Matky Země, Velké matky nebo Velké mateřské bohyně), které se vše podřizovalo, jednak kult rituální cyklické znovuvýstavby světa, tedy země, jež procházela stejným zrozením, smrtí a znovuzrozením jako vegetace a vše živé (kořeny jsou hledány u paleolitických a mezolitických populací).

Člověk se požíváním plodů Matky Země stával její součástí, z ní se ro-

dil, jej po smrti přijímala zpět do svého lůna. A tak jako dávala život obilí z mrtvého zrna, lidé věřili, že bude pozemská existence prostřednictvím znovuzrození vrácena i jim.

Poměrnou uzavřeností regionů, danou především geografickými podmínkami, se vytvořily menší etnicko-kulturní okruhy se samostatně se vyvíjející náplní hmotné kultury a z části i náboženskými tradicemi. Uctívání transfunkcionálních bohyní zemědělskými populacemi bylo spojeno s Měsícem (ale i Sluncem a hvězdami), vodou (řeky, prameny, vodní plochy), výšinami, „posvátnými jámami“ (spojení pozemského lidského a podsvětního božského aspektu), popřípadě středy světa (*axis mundi*, spojující podsvětí a zemi, pozemský život a nebeské výšiny).

Ne všude se podařilo Indoevropanům bohyni dostatečně rychle sesadit z jejího nejvyššího „nebeského trůnu“. To dokládá například i přetrvávající, téměř dominantní postavení žen (bohyní) u Keltů (známé především z Irska), které bylo na konci starověku ve velkém protikladu ke zcela bezprávnému postavení žen například v antickém Středomoří.

Keltské náboženství a mytologie tak nevytvěrá pouze z jednotlivých indoevropských kořenů. Mytologie stavěla na složité paleoliticko-neolitické duchovní symbióze předchozích obyvatel. Na novém teritoriu se příchozí asi záhy seznámili s novou situací a reagovali na ni. Sem pochopitelně patřila i oblast náboženská. Předindoevropská božstva (respektive především bohyně) a náboženské tradice původní evropské populace byly zčásti zapuzeny, zčásti absorbovány (prostřednictvím sňatků, rodičovských poměrů ad., změnami rituálů) do „nových pantheonů“, aby v dalším vývoji prošly složitým diferenciačním procesem. Mnohde byly zprvu přejaty i domácí náboženské tradice, jako kupříkladu používaná posvátná místa.

Jednotlivá společenství si s sebou přinesla kult původního praindoevropského univerzálního boha (původně bůh Nebe, jakýsi Otec ovládající veškerenstvo; u Irů má jeho vlastnosti zčásti ještě Dagda). Do mytologie byl včleněn již v různých stadiích uctívání svých jednotlivých aspektů (hlavně hrom – galský Taranis, germánský Donar či Thór, protoslovanský Perun, baltský Perkúnas; slunce; oheň; vítr). Součástí náboženství se stala také rodová a kmenová božstva (hovoří se o prapředkovi všech členů společenství, byť tato instituce má své kořeny již v celosvětovém paleolitu), uctívání nejdříve v duchu totemistických tradic – buď v podobě zvířete nebo rostliny (hlavně stromů; deifikace) – ve funkci kmenového, ve stadiu vzniku kmenových svazů obecně nadkmenového (transfunkcionálního) ochránce. Postupným oddělováním různých aspektů z původně univerzálního božstva

a jejich individualizací se dostalo každému z nich jména a atributu, který vystihoval podstatu té které aspektní stránky. Snad proto existuje i u Keltů (podobně i například u Řeků a jiných Indoevropanů) tolik bohů s podobnými kompetencemi a atributy (například božstva hromu a blesku mají kyje, oštěpy, meče, kladiva a palice).

Studium keltského náboženství a mýtů znesnadňuje nedostatek pramenů. To, co dnes víme o keltských bozích a náboženství, je dáno kombinací interpretace archeologických pramenů a písemných zmínek u autorů antických (hlavně 1. století před n. l. až 4. století n. l.) a časně středověkých, především irských a i waleských (hlavně 8. až 12. století).

První z nich hodnotili a posuzovali keltské bohy a náboženství z úhlu pohledu daného jim jednak vzděláním a jednak řeckými a římskými náboženskými představami (↗ *interpretatio romana* a *graece*), přičemž keltské bohy připodobňovali k řeckým a římským na základě dost povrchního srovnání, které pramenilo i z přezíravého postoje k barbarským národům jako celku.

Náboženské praktiky, například kult a s ním spojené obřadní procedury, kněžský stav (i druidy) líčili antičtí autoři vesměs jako nelidsky kruté a primitivní (i co se týče zpodobňování keltských bohů) či z pozice jimi vyznávaných filozofických škol. Ostrovní autoři, hodnotící keltské náboženství povětšinou prizmatem křesťanství, ve svých dílech zakonzervovali velmi cenné útržky starých mýtů, v nichž vystupují posvěštěná božstva. Bylo to dáno i zdrojem jejich vzdělání a návazností na školy ↗ *filii*. Mnohohrstevnost těchto příběhů umožňuje po bedlivém rozboru sestavit (například pro Irsko) základní jak předkeltský, tak i keltský pantheon.

Na pevnině přejali Keltové v římských provinciích v období galořímském (konec 1. století před n. l. až přelom 4. a 5. století n. l.) pod tlakem Říma cizí božstva (a to nejen římská, ale i východní). Původní keltská božstva se i tak občas dostala po bok římským, a to především ve formě přízvisek k jménům těch bohů, jimž snad byli nejvíce podobní svými kompetencemi (římsští Jupiter, Minerva, Apollón, Merkur, Mars, Diana, Herkules a další).

Rekonstruovat původní keltský pantheon a základní mýty je dnes téměř nemožné, přestože existuje řada studií a knih, které hledají stále nové hypotézy. Situace je ztížena i tím, že všude na své pouti Evropou se Keltové setkali s různými civilizacemi a jejich kulturami, náboženstvím a bohy. A nelze vyloučit, že stejně tak, jak kořistili z jejich kulturního dědictví, si osvojili či převzali alespoň zčásti jejich božstva, kult a mýty.

Spletitý a složitý keltský pantheon je nečitelný i z toho důvodu, že mnohá božstva vystupují pod různými jmény kraj od kraje, popřípadě se zčásti od sebe liší, neboť přijímají kompetence dalších bohů, respektive tyto odchylky mohou vycházet i z různých geografických a ekonomických kořenů.

Písemné doklady o galském pantheonu nalezneme poprvé u G. I. ↗Caesara, který neuvádí ani jednoho z bohů a bohyní v galském jazyce, ale přirovnává tamní bohy k římským. Chválí zbožnost Galů a poměrně obšírně se věnuje ↗druidům a jejich učením. Asi o sto let později ↗Lucanus konečně jmenuje alespoň trojici hlavních galských bohů – ↗Tarana, ↗Esa a ↗Teutata, popisuje posvátný háj nedaleko Massillie a hovoří o lidských obětech.

Ostrovní písemné doklady jsou podstatně mladší, patří až na počátek křesťanství a středověku. Základní irské mýty lze sestavit kombinací různých textů uvedených například v ↗*Dindschenchasu*, ↗*Lebor Gabála Érenn* či ↗*Cath maige Tuired*. Další pak nalezneme v ↗*Ulsterském* či ↗*Feniánském cyklu*. Stěžejním waleským materiálem jsou příběhy ↗*Mabinogi*, o jejichž skutečném původu a účelu se vedou velké diskuse.

K nejstarším keltským božstvům, spojených s chthonickými kulturami, patří na území Galie ↗Matrony (jak lokální, tak i nadkmenové) a ↗Epona (bohyně-klišna, známá i z Británie), za jejíž vtělení je považováno dalších asi 30 bohyní (například galská ↗Rosmerta, ↗Nehalennia, ↗Maia, irská ↗Anu/↗Danu). Velké vážnosti se těšily i bohyně uctívané u pramenů (deifikované ↗prameny), které přetrvaly v podobě nymf a víl.

Za Eponina syna (někdy manžela) je považován (byť s výhradami) sluneční bůh ↗Lug (Lugos). Další významnou bohyní byla ↗Rigani, manželka nebeského boha Tarana. Toho v základní triádě doplňovali podle ↗Lucana bohové ↗Esus (mnohdy je kladen na rovinu Lugovi) a ↗Teutates. Starobylý je i bůh ↗Cernunnos, považovaný někdy za podsvětní Esovu podobu. Poněkud jiné postavení měl na jihu Galie uctíváný ↗Ogmios (jemuž v Irsku odpovídá ↗Ogma).

Z britských bohyní je nutno zmínit především Matrony, ↗Brigantii, ↗Nemetonu, z bohů Nodense, ↗Mabona, Granna, Tutatise/Totatise (viz Teutates), Tarana a další.

Nejznámějšími waleskými bohyněmi jsou například ↗Rhiannon a ↗Branwen, bohy ↗Bran, ↗Gowannon (ir. ↗Goibniu), ↗Amaethon, ↗Llyr, ↗Lleu, ↗Dylan Eil Ton, ↗Arawn.

Do generace irských, zřejmě již předkeltských božstev patřili snad mateřské bohyně ↗Ériu, ↗Tailtiu, ↗Tea, ↗Boand a další, také božstvo Cenn či ↗Cromm Cruaich i bozi označovaní v irských pramenech za ↗Fomórie

– ➤Balor (jakýsi keltský Kyklop), bohyně ➤Domnanna, její syn ➤Indech, ➤Tethra, ➤Nema, Elatha. Mladší generace bohů, tzv. ➤Tuatha Dé Dananové, byla spojena s nejstaršími keltskými osadníky. K těmto bohům patří především ➤Dôn, ➤Dagda, Ogma, trojjediní ➤Brian, Iuchair i Iucharbair, ale i s Fomóirii spřízněný Lug, dále ➤Dian Cécht, ➤Manannán mac Lir, ➤Morrígan, ➤Neman, ➤Macha, ➤Brigit i řada dalších.

S uctíváním bohů souvisela k tomu určená posvátná místa (viz kultovní místa, ➤stromy), rituální praktiky (viz například kult hlavy), kultovní předměty (viz například kotel) a také různé devocionálie a symboly (➤kolo, ➤svastika). Nedílnou součástí náboženského (i běžného) života byl ➤kult mrtvých a představy o posmrtné existenci lidské duše (➤zásvětí). Významné svátky byly spojené jak s proměnou vegetačního cyklu roku, a tím opakováním základního mýtu o obrodě země (➤saman, ➤imbolc, ➤beltain, ➤lughnasad), tak s jarní a podzimní rovnodenností. Se svátky byl ztotožněn běh společnosti a iniciační obřady (viz například *feis temro*), shromáždění a hry na pohřebištích, významných posvátných kopcích (například ➤Uisnech) a kult předků.

Keltové patří do jazykové skupiny kelto-italické, která tvořila součást západní větve indoevropské populace. Její první skupiny pronikaly od konce 3. tisíciletí před n. l. z oblasti severního Příčernomoří na západ a sever od středního Podunají. Někdy na konci doby bronzové (na přelomu 8. a 7. století před n. l.) se obě skupiny (keltská a italská) od sebe oddělily a jejich jazykový, kulturně-náboženský, sociální a hospodářský vývoj se ubíral samostatnými cestami. V mnohých oblastech, například mytologické, lze však najít ještě po zhruba tisíci letech (v době římské) relikty původních sociálních a kulturně-náboženských kořenů (například u soví bohyně).

Za pravlast a kolébku Keltů je dnes považováno území ve střední Evropě, ohraničené na jihu Alpami, na severu středoněmeckými vrchovinami, na východě linií vedoucí po toku Vltavy a pomezím rakousko-bavorským a na západě zasahující do severovýchodní Francie. V takto vymezeném regionu lze sledovat od zhruba poloviny 2. tisíciletí před n. l. relativně plynulý vývoj (spojený s mohylovými kulturami), trvající téměř tisíc let a završený rychlým hospodářským rozvojem a následnou expanzí.

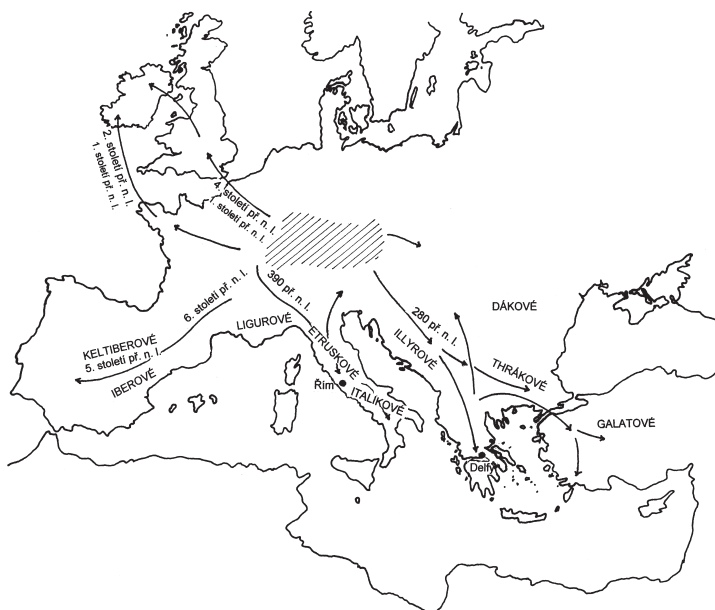
Již na počátku 6. století před n. l. se keltské kmeny daly do pohybu. Buď celé, nebo jejich části se vydaly ze svých původních sídel nejdříve směrem na západ a jihozápad. Obsadili téměř celou ➤Galii a první skupiny se pře-

plavily k Británii a posléze k irským břehům. Na území Pyrenejského (Iberského) poloostrova se Keltové smísili s domácími Ibery a vytvořili specifickou keltiberskou kulturu.

Skutečný exodus však začal až na konci 5. a na počátku 4. století před n. l., kdy se jednotlivé proudy keltských osadníků (opět celé kmeny nebo jejich části) vypravily do východních a jižních oblastí Evropy. Důvody jejich počínání jsou spatřovány především v přelidnění a nedostatku možností obživy. Kelty zajisté lákalo pohádkové bohatství severoitalských etruských měst i Balkánského poloostrova (s nímž se měla možnost seznámit především vládnoucí knížecí vrstva prostřednictvím importů přicházejících na jejich dvory). Důvody a postup pochodu líčí na základě údajné pověsti římský historik Titus Livius. Příběh galských bratrů *↗*Bellovese a *↗*Segovese, synovců biturižského krále Ambigáta, kteří se v čele dvou velkých skupin osadníků vydali na pochod Evropou v době panování etruského krále Tarquinia Prisca (na počátku 6. století před n. l.), není jen pseudohistorickou smyšlenkou, ale jistým zrcadlením skutečných událostí, byť o zhruba dvě století mladších. Skutečný postup Keltů Evropou lze víceméně rekonstruovat na základě archeologických a lingvistických pramenů.

První velký proud osadníků (v něm byli příslušníci kmenů Bójů, Insubrů, Lingonů a Sennonů; stěhovali se muži, ženy, děti, dobytek a na vozech jejich vybavení) překročil Alpy směrem od Burgundska a někdy kolem roku 387 nebo 386 před n. l. se dostal do samého centra italské moci, porazil římská vojska na řídce Allii a vydrancoval až na Kapitol i samotný Řím (viz Livius), symbol republiky. Zde se ale kmeny nezastavily, ale postupovaly dále k jihu Apeninského poloostrova a ten opakovaně plenily. Nakonec se Keltové stáhli do Popádi a tu se usadili. Roku 225 před n. l. byli Římany poraženi a donuceni k ústupu. Část Keltů se odebrala do jižního podhůří Alp, část odešla na severovýchod do Panonie a možná i dále do střední Evropy.

Druhý proud osadníků zamířil původně směrem na východ do Karpatské kotliny, kde narazil ve 4. století před n. l. na Skyty. Proto se obrátil směrem na jih, na Balkánský poloostrov. Zde se Keltové střetli nejdříve s Ilyry a pak s Thráky. Roku 279 před n. l. porazili makedonská vojska a aitolský svaz a poté oblehli Delfy. Po smrti jejich vůdce *↗*Brenna se skupina rozdělila. Část Keltů (z kmenů Tektoságů, Tolistobogů a Trokmovů) postupovala do Malé Asie, kde se usadila (pojmenování jsou Galati) v západní Frýgii a posléze vytvořila Galatské království. Války mezi Galaty a Attalem I. z Pergamonu (roku 240 před n. l.) jsou zachyceny na reliéfech

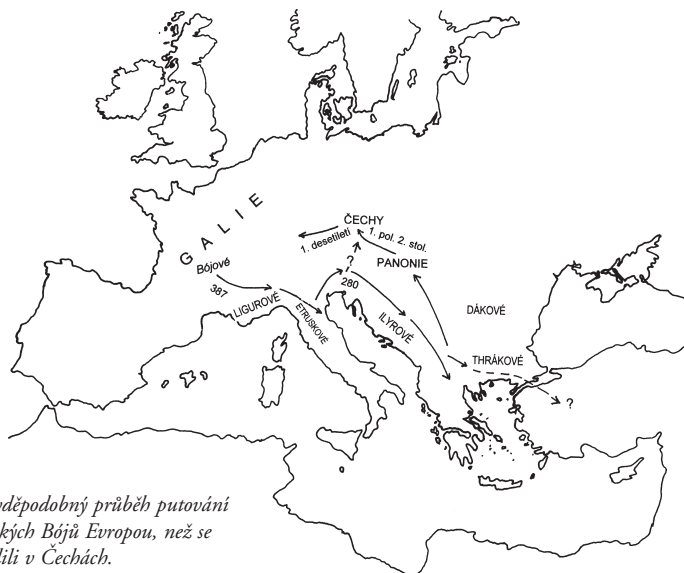

Jádro vzniku keltského etnika ve střední Evropě a hlavní směry putování Keltů Evropou

slavného Pergamonského oltáře. Zbývající skupiny se vrátily s největší pravděpodobností zpět do středního Podunají.

Od počátku 2. století před n. l. začali Římané postupně, ale systematicky obsazovat keltská území a vytlačovat či podmaňovat si jejich obyvatele. Nejdříve z Apeninského poloostrova, kde roku 195 před n. l. vznikla římská provincie Galie Cisalpinská (po vyvrácení hlavního střediska severoitalských Bójů na území dnešní Bologni). Roku 133 před n. l. Římané definitivně porazili Keltibery, 124 před n. l. vytvořili na jihu Francie (v Provence) Galii Narbonskou, která se stala předpolím pro jejich nástup na území zbývajících keltské Galie.

Povstání galských kmenů na počátku 50. let 1. století před n. l. dalo podnět k přímému římskému zásahu. V letech 58–51 před n. l. římská vojska v čele s G. I. ➤Caesarem (i za pomoci Germánů) postupně obsadila celou Galii a podvákrate se vypravila i do Británie (55 a 54 před n. l.). Události spojené s podmaňováním Galie zachytil Caesar v knize *De Bello Gallico* (*O válce galské*). Skutečnou okupaci Británie však začal až o sto let později (roku 43 n. l.) císař Claudius. Na irskou půdu noha římského vojáka nikdy

*Pravděpodobný průběh putování
keltských Bójů Evropou, než se
usadili v Čechách.*

nevstoupila (a proto se Irsko stalo jakýmsi skanzenem keltské kultury, která se zde vyvíjela bez vnějšího, nekeltského zásahu nepřetržitě téměř 1000 let). Římané na dobytém území různě postupovali nejen proti obyvatelstvu a jeho způsobu života, ale i proti náboženství, především druidismu (neboť jeho hlavní nositele – druidy – považovali za šířitele protirímských postojů a nálad). Plenili svatyně a drancovali nedotknutelné poklady zasvěcené keltským božstvům, hromaděné po staletí či alespoň desetiletí jak na sídlištích (na místech k tomu určených), tak v posvátných okrcích (i v pramenech, jezerech ap).

Z domácího keltského kulturního a náboženského substrátu vznikla v římských provinciích na území Galie galorománská kultura. Ta byla víceméně podobná provinciální kultuře v Panonii, Noricu či Británii, mající posléze značné rysy uniformity, podpořené i silícím importem římského zboží a idejí, římskými osídlenci, správou, armádou i pouhým cestováním (de facto kompaktní civilizací). Ne všem byly tyto vymoženosti proti mysli, zvláště poté, co jim bylo umožněno, aby se přímo (jakoukoli formou) podíleli na zisku a různých výhodách.

Římskému vlivu se ubránili pouze Keltové žijící v hornatých oblastech Walesu, ve Skotsku a v Irsku. Tamní kulturní a náboženský vývoj pokračoval v zásadě plynule v návaznosti na minulé tradice.

Ediční poznámka

Záhlaví jednotlivých hesel jsou vyznačena **tučným písmem**. Za nimi je v závorce uvedena geografická specifikace území, k němuž se obsah hesla především (!) vztahuje (např. gal.).

„*Kurzíva v uvozovkách*“, následující za pomlčkou a v různých místech textu hesel, je více méně českým ekvivalentem originálního názvu či jména (např. **Annwvn** [wal.] – „zásvětí“, „nesvět“, „jiný svět“; **Balor** [ir.] – „ničivé oko“, „drtící pěst“), respektive (užívaným) překladem epitetonu u jmen bohů, héroů, králů ad. (např. **Conn Cétchathach** [ir.] – Conn „sta bitev“).

„*Kurzívou vyznačené delší texty v uvozovkách*“ v rámci hesel jsou z pramenů převzaté citace ke zpestření textu či dokladování uváděných skutečností. *Kurzívou bez uvozovek* jsou v textu vyznačeny některé obecné pojmy (mající i vlastní hesla – např. *ollam*, *druid*, *samain*, *Lia Fáil*) pro zesílení jejich významu v daném textu.

Seznam zkratek

- bret. – bretoňský (pocházející z území Bretaně, starověké Britannie
Minor či Aremoriky)
- brit. – britský, britonský (pocházející z území starověké ➤Británie)
- dep. – departement
- franc. – francouzský
- gal. – galský (pocházející z území starověké ➤Galie)
- ir. – irský (pocházející z území Irska)
- lat. – latinský
- mn. č. – množné číslo
- řec. – řecký
- řím. – římský
- wal. – waleský (pocházející z území Walesu)

Slovník

A

ABNOBA (gal.) – původně zřejmě keltské ženské božstvo, ochránkyně lesů a v nich žijících zvířat i rostlin (pozůstatek jednoho z aspektů [Velké] mateřské bohyně). V době galořímské ztotožněna s římskou Dianou (v lázních Badenweiler v Bádensku [Německo] byl odkryt oltářní kámen s nápisem „*Dianae Abnobaë*“), bohyní-ochránkyní hájů, měsíce, žen a porodu. Od pramene řeky Brigach u St. Georgen pochází kámen, na němž je bohyně zobrazena se zajícem jako se svým atributem (?).

V Řecku byly panenské bohyni Artemidě, s níž pak Diana na západě římské říše splynula, zasvěceny v nejmladším období studánky i prameny, u nichž se zdržovala a jejichž léčivá moc jí byla přisuzována.

AED (ir.) – „*oben*“. Jedno ze jmen keltského boha Slunce, popřípadě oblohy. Zlomky částí jeho image nesla v irských příbězích řada hrdinů, přičemž jeden z nich, Aed Alainn, je považován za emanaci boha ⚡Dagdy ⚡Tuatha Dé Danannů. Aedovou manželkou byla ⚡Bé Find („*bílá dáma*“), Velká mateřská bohyně, což je přímo klasické spojení obou božstev. Mezi nejčastější Aedovy atributy patří blesk, hrom a pak (jedovatý) oštěp, jenž je v podstatě zhmotněním slunečního paprsku nebo blesku. Vedle obecné „dagdovské“ charakteristiky má rysy boha ⚡zásvětí, protože ovládá magii a kouzla. Vazby na vodu a nebe si vynucují v některých ohledech srovnání s římským Jupiterem či védským Djáusem.

Za další personifikace boha Slunce, případně Aedovu podobu, jsou považováni ⚡Goll mac Morna či ⚡Mac Greine, vystupující v irských příbězích. Jisté stopy po slunečním božstvu si uchoval i irský křesťanský světec ze 6. století, mnich Aedán mac Brice, žijící v osamění na hoře Slieve League na severozápadě Irska (hrabství Donegal), který uměl podle legendy jezdit vzduchem na jednokolovém voze a křísit mrtvé.

AES SÍDE viz **SÍD**

AÍFE (ir.) – „*krásná*“. Jedna ze tří učitelek ulsterského hrdiny ⚡Cúchulain-

AILILL AULOM

na, spolu s dcerou (matkou?) ➤ Scáthach („*skromnou*“) a vnučkou (sestrou?) ➤ Uathach („*strašnou*“). Cúchulainn přemohl Aífe v zápase. Ta mu výměnou za svůj život slíbila splnit tři přání. Stala se jeho poddanou, družkou a nakonec mu porodila syna ➤ Conlu.

V příbězích spojených s Aífe se uchovala řada reminiscencí na sluneční bohyni (respektive na jednu z mnohých stránek mateřské bohyně, té která ovládala nebo pomáhala ovládat putování Slunce po obloze; jinému pojetí mateřské bohyně nasvědčuje výše jmenovaná triáda, která zpodobňuje v přeneseném slova smyslu bohyni ve třech stádiích – dívka, žena, stařena). Aífe vlastnila vůz a dva koně, jejichž údajný pád z nebeských výšin do propasti ji stál svobodu. Cúchulainn, představitel vyššího patriarchálního řádu uznávaného v Ulsteru, přemohl a zbavil moci jednu z mnoha podob silné, matriarchální společnosti vládoucí bohyně a ovládl ji tak, aby mu sloužila. Někdy je Aífe přirovnávána k řecké Thalló, která byla personifikovanou letní polovinou roku.

AILILL viz **AILILL AULOM**, **AILILL MAC MÁTA**

AILILL AULOM (ir.) – Ailill „*bezuchy*“. Legendární král Munsteru. Se svojí ženou Sadb měl tři syny: Ciana, Cormaca a Eoghan(m)a, praotce irských munsterských kmenů Ciannacht, Dál Caiss a Eóganacht.

Každý rok v předvečer svátku ➤ *samain* pásł Ailill svého koně na pahorku v hájemství krásné víly ➤ Áine. Po dva roky se král k ránu probudil a tráva na pahorku byla zcela spasena. Třetí rok si přizval na pomoc ➤ druida a ➤ *fili* Ferchese. Ten zjistil, že trávu spásá stádo krav, které pobývají spolu s Áine v ➤ *sídu* pod pahorkem Cnoc Áine. Stádo provázel na pastvu i Áinin otec Eogabul. Ferches Eogabula smrtelně zranil oštěpem. Umírající muž nařikal a volal svoji dceru. Ta ale zatím byla s Ailillem. Jakmile zaslechla otcův hlas, polekala se a ukousla králi ucho.

Základní motiv příběhu, znásilnění Áine munsterským králem Ailillem, je vykládán z historického pohledu zcela nepoeticky a věcně. Eóganachtové byli skutečným historickým vládnoucím královským rodem v Munsteru již v době raně křesťanské, ne-li předkřesťanské, rodem, který postupně opanoval z města Cashelu celý jihozápad Irska. Áine byla původně (Velká) mateřská bohyně snad již předkeltských obyvatel ostrova. Celý příběh tak není ničím jiným, než zdůvodněním legitimního a dominantního postavení Eóganachtů, kteří si původní obyvatelstvo i jejich mateřskou bohyni podmanili (a začlenili ji do svých mýtů).

AILILL MAC MÁTA (ir.) – mytický irský král, vládce Connachtu, jeden z (devíti) manželů královny ➤Medb, jehož si sama vybrala pro zřejmé a nepřehlédnutelné královské vlastnosti.

V *Uloupení býka z Cuailnge* (➤*Táin Bó Cuailnge*) se příčinou rozporu mezi ním a Medb stal Ailillův býk ➤Finnbennach („bělorohý býk“; „Bělorohý“), což bylo původně tele z Medbina stáda. Finnbennach je Ailillovým hlavním trumfem v hádce s Medb o to, kdo z nich je bohatší a váženější. Významný podtón hrála i skutečnost, že král vlastnil zvíře, které mělo být původně Medbiným majetkem. Tele však k Ailillovi přeběhlo, protože nechťelo být ve stádě, které patří ženě. Z rozmluvy „na polštáři“ v Cruachánu, Medbině sídle, se vyvinul konflikt. Královna nebyla ochotna strpět pohanu a rozhodla se získat zvíře ještě výtečnější – býka ➤Donna („hnědého býka“; „Hnědý býk“). Rozpoutal se boj, kdy proti sobě nakonec stáli všichni nejpřednější hrdinové Ulsteru a Connachtu, aby na jeho konci nebylo vítězů, ale jen smrt pro oba býky i mnohé hrdiny.

Ailill zemřel v předvečer 1. května, na svátek ➤*beltaine*, probodnut kopím ➤Conalla Cernacha (jednoho z největších irských bojovníků a lovců lebek) na příkaz samotné Medb, která se podle příběhů nechťela smířit s jeho milostnými zálety. Ve skutečnosti jej potkal osud, který byl určen mnoha mužům po jejím boku. Medb se projevila ve své původní roli silné mateřské bohyně, která moc a vládu dává, ale po stanovené době ji také odebírá. Smrt (ať skutečná nebo rituální) čekala na Aililla vlastně již v momentě, kdy si jej Medb vybrala za manžela.

ÁINE (ir.) – „*horkost*“, „*jas*“, „*rychlost*“. Pravděpodobně (Velká) mateřská bohyně, uctívána částí obyvatel Irska ještě před příchodem ➤Keltů (asi 150 před n. l.). Jejím hlavním atributem byl – soudě podle okrajových zmínek v irských pověstech – vůz tažený koňmi, jenž by ji identifikoval se slunečním božstvem (jméno je ale používáno jak v ženském, tak v mužském rodě, proto se spekuluje i s možnou existencí božského páru shodného jména) putujícím po obloze. Vztah ke slunečnímu božstvu evokuje i samo jméno. Áine je patrně jedním z aspektů původní transfunkcionální mateřské bohyně, ovládající vše včetně nebeských těles, Měsíce i Slunce.

Křesťanská tradice však zná Áine již jen jako vílu (viz Ailill Aulom) obývající ➤*síd* pod kopcem Cnoc Áine na západě Irska (hrabství Limerick, Munster. Zde se až do minulého století konaly na sv. Jana slavnosti spojené se slunečním kultem – zapalování ohňů a jejich roznášení do domácností). Áine je považována za manželku, případně dceru boha ➤Manannána mac

AJLLINNA

Lira, sestru či dceru Fer Ía („*tisového muže*“), který může být, vzhledem ke svému jménu, posvětitelným božstvem nebes nebo hromu.

AJLLINNA (ir.) – dcera ➤Lugaida, mytická postava z irské pověsti *Scél* (= pověst) *Baili Binnbérlaig*.

AMAETHON (gal., wal.) – „*oráč*“. Málo známé božstvo ➤Galů, snad spojené se zemědělskými činnostmi. Ve waleských příbězích je ➤Dônin (Velká mateřská bohyně) syn Amaethon bratrem ➤Govannona („*kováře*“) a ➤Gwydyona. V příběhu ➤*Jak Kulhwch dostal Olwen* jej musí hrdina ➤Kulhwch přivést a přimět ke splnění jedné z podmínek, stanovené obrem ➤Yspaddadenem Pennkawrem, otcem ➤Olwen. Amaethon měl zorat pole, a tak proměnit nehostinnou pustinu v kulturní krajinu. K tomu však potřeboval pomoc svého bratra kováře a ještě speciální zápřah.

V jiném waleském příběhu, obsaženém v *Myvyrian Archaeology of Wales*, se Amaethon spolu s Gwydyonem dostává do krajiny ➤zásvětí. Tam Amaethon bojuje s ➤Arawnem, králem/knížetem zásvětí, jemuž pomáhají ➤Bran a Achren. Smysl atributů, o něž přišel Amaethon bojovat, však není zcela jasný. Odhalení Branovy a Achreniny totožnosti zlomilo jejich magickou sílu. Symbolika Amaethonova triumfu je v podtextu srovnatelná s vítězstvím božstev plodnosti nad božstvy zásvětí, smrti a zimy (jde hlavně o Brana). Příběh tak není ve své podstatě ničím jiným než pozůstatkem mýtu, jehož námětem bylo každoroční ovládnutí plodivé síly země (obdělávané půdy), respektive její uvolnění z moci zásvětních božstev a porážka zimní poloviny roku.

AMERGIN viz **AMERGIN GLUINGEL**, **AMERGIN MAC ECIT SALACH**

AMERGIN GLUINGEL (ir.) – „*bílé kolo*“. Podle ➤*Lebor Gabála Érenn* (*Knihy invazí*) jeden z osmi ➤synů Míla, vůdce posledního nájezdu na Irsko. Amergin byl ➤*fili* – básník, mudrc, soudce, věstec i čaroděj, obětník, popřípadě i první osadník synů Míla v Irsku, jenž po překonání nástrah obyvatel ostrova, ➤Tuatha Dé Danannů, vystupuje pravou nohou na pevninu. Již během plavby opěvuje ve své básni Irsko (jemuž také dává kromě jiného i jméno ➤*Ériu*) jako zemi zaslíbenou a pro syny Míla stvořenou. Je to také Amergin, kdo hovoří se třemi bohyněmi Tuatha Dé Danannů na vrchu ➤Uisnech (bohyně ➤*Ériu*, ➤*Banba* a ➤*Fódla*) a získává je na svoji